

РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

Андрійчук Тетяна Сергіївна

Нове регулювання громадської участі в ЄС: пріоритети на шляху євроінтеграції України

УДК 323.21

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-6.3>

Андрійчук Тетяна Сергіївна

кандидат політичних наук, старший викладач
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
вул. Григорія Сковороди, 2, Київ, Україна;
заступник завідуючого відділом Секретаріату Кабінету Міністрів України
вул. Михайла Грушевського, 12/2, Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-3832-6252

Євроінтеграційний процес в Україні, що пришвидшився після 2022 року, вимагає цілеспрямованої роботи з аналізу та імплементації законодавства й стандартів Європейського Союзу за різними сферами та галузями. Не менш значущим є фундаментальний кластер переговорного процесу (Fundamentals), що включає питання функціонування демократичних інститутів. Громадська участь – невід’ємний складник розвитку та захисту сучасних демократій, відповідно у межах євроінтеграційного процесу важливим є врахування відповідних вимог ЄС, які посилюються у 2023 році. Тож метою статті є проаналізувати нове регулювання з питань громадської участі для держав-членів ЄС та означити пріоритетні напрями його імплементації в процесі євроінтеграції в Україні. Застосовано низку методів, зокрема структурно-функціональний та порівняльний; метод аналізу документів (рішень інституцій ЄС); загальнонаукові методи аналізу і синтезу та ін. Як засвідчило дослідження, тривалий час питання застосування механізмів громадської участі державами-членами ЄС залишалися поза регулюванням європейських інституцій, визначалися здебільшого певні загальні пріоритети. Водночас, враховуючи зростання загроз для демократії, наприкінці 2023 року було прийнято Рекомендації щодо сприяння залученню й ефективній участі громадян та організацій громадянського суспільства в процесах формування державної політики, що конкретизували регулювання діяльності держав-членів у відповідній сфері. До основних заходів, які вони мають вживати, віднесено, зокрема, впровадження механізмів участі, що виходять за рамки мінімальних стандартів публічних консультацій та передбачають деліберацію, діалог, спільне творення рішень; забезпечення більшої інклюзивності громадської участі; посилення участі дітей та молоді та ін. Також звертає на себе увагу великий блок конкретизованих заходів із посилення захисту громадського простору як основи для забезпечення громадської участі. Враховуючи досвід України, у статті виокремлено низку пріоритетних напрямів імплементації Рекомендацій, що стосуються вдосконалення законодавства та практики проведення публічних консультацій, запровадження деліберативних форматів публічних обговорень, захисту організацій громадянського суспільства.

Ключові слова: Європейський Союз, демократія, громадська участь, деліберация, публічні консультації, організації громадянського суспільства.

Вступ. Розвиток сучасної демократії тісно пов’язаний із прагненням віднайти концептуальні моделі та практичні механізми для подолання обмежень і проблемних питань представницької демократії (вплив громадян на політичні процеси лише під час виборів, політичне відчуження, зниження довіри до владних інституцій, вплив популізму та дезінформації). Значна увага приділяється спробам забезпечити більшу залученість громадян до прийняття державних рішень на основі механізмів громадської участі. Ці процеси розвивають сучасний концепт демократії, пропонує нові моделі учасницького типу – демократії участі та деліберативної (дорадчої) демократії. Наразі впровадження цих моделей вийшло за межі практик окремих країн та визнано пріоритетом на рівні міжнародних організацій (Ради Європи, Організації економічного співробітництва та розвитку), а також Європейського Союзу.

Зростання рівня міжнародної підтримки України як молоді демократії, змушеної боротися

з потужною російською автократією, пришвидшило процес євроінтеграції нашої країни. Водночас йдеться не про автоматичне зарахування до Європейського Союзу, а про необхідність швидкої імплементації європейського регулювання, у тому числі за фундаментальним кластером, до якого віднесені питання функціонування демократичних інституцій.

Різні аспекти розвитку демократії та громадської участі протягом становлення незалежної України вивчала значна кількість дослідників, зокрема В. Андрущенко, О. Бабкіна, Г. Зеленько, О. Майборода, А. Колодій, О. Корнієвський, І. Кресіна, Ф. Рудич, Ю. Шайгородський та ін. Водночас повномасштабне вторгнення та введення режиму воєнного стану спричиняють певні зміни у фокусі досліджень. Аналіз публікацій за останні роки свідчить, що низка науковців приділяє увагу проблемним питанням застосування громадської участі в умовах війни та відновлення [10; 11; 12; 16; 17]. Разом з цим вплив на розвиток учасницьких меха-

нізмів процесу євроінтеграції поки залишається недостатньо дослідженим, хоча прискорення євроінтеграції співпало з прийняттям нового регулювання ЄС у відповідній сфері.

Станом на кінець 2024 року Україна доволі оперативно завершила оцінку законодавства та скринінгові переговори щодо першого кластеру переговорного процесу – Fundamentals (Основи процесу вступу в ЄС). До цього кластеру входить розділ «Функціонування демократичних інститутів», що включає, у т.ч. питання громадської участі. Наступний етап – підготовка та реалізація дорожньої карти України за цим напрямом. Відповідно, дослідження регулювання питань громадської участі в ЄС та визначення пріоритетів його імплементації в Україні є актуальним на даний час.

Мета статті – проаналізувати нове регулювання ЄС з питань громадської участі та означити пріоритетні напрями його імплементації в процесі євроінтеграції в Україні.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано низку методів, зокрема структурно-функціональний та порівняльний методи; метод аналізу документів (рішень інституцій ЄС); загальнонаукові методи аналізу і синтезу та ін.

Результати. Стаття 10 (3) Договору про Європейський Союз надає кожному громадянину право брати участь у демократичному житті та вимагає, щоб рішення приймалися якомога відкритіше та ближче до громадян [6]. Також стаття 11 Договору визначає, що 1) інституції за допомогою відповідних засобів надають громадянам і представницьким об'єднанням можливість повідомляти та публічно обмінюватися думками в усіх сферах діяльності Союзу; 2) інституції повинні підтримувати відкритий, прозорий і регулярний діалог з представницькими асоціаціями та громадянським суспільством; 3) Європейська Комісія проводить широкі консультації із заінтересованими сторонами, щоб забезпечити послідовність і прозорість дій Союзу [6]. Водночас тривалий час вимоги щодо застосування механізмів громадської участі державами-членами ЄС залишалися поза детальним регулюванням європейських інституцій. Європейська Комісія зосереджувала увагу насамперед на врегулюванні власних практик залучення громадянськості (наприклад, у Загальних принципах і мінімальних стандартах для консультацій із заінтересованими сторонами [3]).

Водночас на початку 2020-х років, зважаючи на зростання політичних викликів, інституції ЄС посилили увагу до питань розвитку та захисту демократії, у т.ч. і в контексті громадської участі. Йдеться, насамперед, про Європейський план дій щодо демократії 2020 року [5]. Як відзначено у відповідному повідомленні Європейської Комісії, він стосується не лише інституцій ЄС, але й національних урядів і парламентів, які несуть основну відпові-

дальність за забезпечення належного функціонування демократії, а також інших національних органів влади. Тому цей план покликаний визначити не лише загальні пріоритети європейських інституцій, але й певні зобов'язання для національних урядів держав-членів: «повністю поважаючи національні компетенції, він встановлює посилені рамки політики ЄС і конкретні заходи для: сприяння вільним і справедливим виборам та активній демократичній участі; підтримки вільних і незалежних медіа; протидії дезінформації» [5]. Водночас у розділі про сприяння демократичному залученню актуальні напрями дій не є достатньо конкретизованими. Зроблено загальний наголос на заохоченні розвитку демократії участі та деліберативної (дорадчої) демократії, насамперед на основі таких прикладів, як Європейські громадянські ініціативи, деліберативна конференція з майбутнього Європи [1], громадянські діалоги. Комісія заохочує якнайкраще використовувати структурні та інвестиційні фонди ЄС для підтримки та зміцнення спроможності громадянського суспільства, а також залучати організації громадянського суспільства до партнерства, в т.ч. через побудову дорадчої інфраструктури демократії.

Вочевидь такого «м'якого» регулювання виявилось недостатньо. Тож наприкінці 2023 року Європейська Комісія представила так званий Пакет заходів на захист демократії [4], що передбачає декілька ініціатив з посилення регулювання найбільш актуальних питань функціонування демократії. Зокрема, за напрямом «інклюзивна громадянська активність та участь для стійкості європейської демократії» визначено за необхідне запровадження в державах-членах ЄС нових механізмів громадської участі, що повинні запропонувати «громадянам додаткові способи брати активну участь у демократичних дебатах і робити внесок у формування політики, беручи до уваги інституційні традиції та особливості держави-члена» [4]. Ці нові формати деліберативних обговорень мають доповнити усталені практики залучення, такі як публічні консультації, діалоги із заінтересованими сторонами. Особливе місце в Пакеті заходів на захист демократії відведено організаціям громадянського суспільства, їх ролі в демократичних процесах та необхідності сприяння реалізації цієї ролі. Європейська Комісія відзначає важливі механізми комунікації та залучення таких організацій: публічні консультації, у т.ч. портал «Have Your Say» [7], структурований діалог у формі форумів та платформ, партнерство у підготовці, реалізації та оцінці програм політики згуртованості тощо.

Важливим є те, що для підтримки реалізації відповідних завдань Пакету на захист демократії Європейська Комісія прийняла Рекомендації щодо сприяння залученню й ефективній участі громадян

та організацій громадянського суспільства в процесах формування державної політики, що конкретизувало регулювання діяльності держав-членів у відповідній сфері [2].

Аналіз положень Рекомендацій дозволяє нам виокремити деякі важливі для Європейського Союзу характеристики громадської участі:

1) громадська участь має бути невід'ємним складником всього процесу вироблення державної політики: «органи державної влади повинні залучати тих, на кого впливають прийняті правила та рішення, і активно збирати їхні погляди та докази на різних етапах процесу формування політики» [2];

2) важливим є використання як онлайн, так і офлайн механізмів залучення залежно від зручності та доступності для учасників: «держави-члени повинні надавати можливість брати участь за допомогою адаптованих і доступних способів та механізмів як онлайн, так і офлайн, у тому числі в сільських і віддалених районах» [2];

3) заохочується пошук інноваційних форм та форматів участі у виробленні державної політики (громадські конференції, панелі, журі, консенсусні конференції, бюджет участі та спільнотворення), врахування державами-членами кращих відповідних практик ЄС, насамперед деліберативної Конференції з майбутнього Європи [1];

4) пріоритетом є максимальна інклюзивність громадської участі (залучення осіб з інвалідністю, дітей та молоді, інших уразливих груп);

5) важливим є належне фінансування механізмів громадської участі та ін.

Відповідно до наведених характеристик Європейська Комісія визначає *чотири конкретні заходи, які мають вживати держави-члени ЄС для підтримки та заохочення громадської участі*:

1) підтримувати та просувати індивідуальні та колективні способи участі, такі як громадські панелі, збори громадян та інші формати діалогу та спільної творчості (наголос зроблено саме на заходах із залучення, що виходять за рамки мінімальних стандартів публічних консультацій);

2) забезпечити якомога більшу інклюзивність при запрошенні громадян до обговорень, використовуючи статистичні методи та демографічні критерії, щоб гарантувати, що учасники відображають демографічну конфігурацію держави-члена, в тому числі на основі даних перепису чи інших подібних даних; при цьому забезпечити сприятливі умови, щоб громадська участь не обтяжувала, у необхідних випадках – відшкодування витрат на участь, у тому числі для підтримки економічно відсторонених громадян;

3) вжити конкретних зусиль для посилення участі дітей та молоді на місцевому, регіональному та національному рівнях, включаючи сільські та віддалені райони, у т. ч. впровадити відповідні заходи в освітніх закладах;

4) вивчити можливість використання нових технологій, які є легкодоступними для громадян, із дотриманням таких принципів, як інклюзивність, доступність, технологічна й мережева нейтральність; з огляду на це також розвивати медіаграмотність і критичне мислення з раннього віку.

Також Рекомендації демонструють «широкий» підхід до сфери громадської участі – до неї відносяться не лише власне механізми залучення, але й передумови – сприятливе середовище для загального розвитку та функціонування громадянського суспільства. Тому окрему увагу у Рекомендаціях приділено *специфічним заходам з підтримки та захисту громадського простору*. Так, держави-члени ЄС повинні:

1) створити та підтримувати безпечне та сприятливе середовище для організацій громадянського суспільства;

2) заохочувати створення стратегічного партнерства між органами державної влади на місцевому, регіональному та національному рівнях й організаціями громадянського суспільства з метою сприяння їх участі в процесах формування державної політики;

3) встановлювати структурований діалог з організаціями громадянського суспільства щодо різних тем, пов'язаних з процесами формування державної політики. Держави-члени повинні забезпечити, щоб такі діалоги виходили за межі консультацій щодо конкретних політичних чи законодавчих пропозицій і були регулярними, тривалими та орієнтованими на результат (тобто йдеться про створення спеціальних дорадчих, діалогових форумів, майданчиків для тривалої комунікації з організаціями громадянського суспільства);

4) вжити заходів для захисту організацій громадянського суспільства від погроз, криміналізації, залякування, переслідувань, а також нападів та інших форм злочинних дій, як офлайн, так і онлайн, зокрема:

– забезпечити своєчасний та ефективний захист, доступний організаціям громадянського суспільства, їх співробітникам і волонтерам, а також особам, близьким до них, у т. ч. шляхом підвищення обізнаності правоохоронних органів, органів влади та судових органів щодо ризиків, з якими стикаються організації громадянського суспільства;

– відслідковувати розвиток подій у громадському просторі за допомогою чітких індикаторів і звітності; здійснювати постійний діалог з організаціями громадянського суспільства для підтримки такого моніторингу; особливу увагу приділяти повідомленням про фізичні та онлайн-атаки, наклепницькі кампанії, випадки мови ненависті та стратегічні позови проти участі громадськості (SLAPP), а також положенню правозахисників, організацій громадянського суспільства та їх членів, які нале-

жать до або виступають за права жінок, сексуальне та репродуктивне здоров'я та права груп меншин, таких як ЛГБТІК, мігрантів та шукачів притулку, боротьбу з корупцією та захист довкілля;

- сприяти співпраці та координації між усіма суб'єктами, залученими до моніторингу подій у громадському просторі та захисту організацій громадянського суспільства, у т. ч. шляхом розробки протоколів співпраці та обміну передовим досвідом між правоохоронними органами, судовою системою, владою на місцевому, регіональному та національному рівнях, організаціями громадянського суспільства, інституціями з прав людини;

- сприяти доступу до спеціальних процедур або каналів для повідомлення про загрози та напади, документування та аналізу середовища, в якому працюють організації громадянського суспільства;

- інформувати організації громадянського суспільства про доступні послуги захисту та підтримки, у тому числі через спеціальні веб-сайти;

- забезпечити доступність служб підтримки і телефонів екстреної допомоги для осіб, які працюють в організаціях громадянського суспільства, а також для осіб, близьких до них (надання інформації, юридичних та практичних порад, психологічної підтримки, притулку тощо);

5) виділяти спеціальне фінансування для розвитку спроможностей організацій громадянського суспільства;

6) прийняти плани дій або еквівалентні ініціативи для створення рамок на національному рівні для підтримки безпечного та сприятливого громадського простору та ефективної участі організацій громадянського суспільства.

У межах нашої роботи важливо зупинитися на тому, що з вище перерахованих зобов'язань держав-членів ЄС наразі є найбільш пріоритетним для імплементації в Україні в рамках євроінтеграційного процесу. Насамперед, відзначимо, що протягом останніх років в Україні сформувалася певна нормативно-правова база з питань, що стосуються громадської участі та ширше – сприяння розвитку громадянського суспільства. Так, реалізується вже третя Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства [14]. 20 років розвивається механізм консультацій з громадськістю [13], який не був обмежений навіть під час воєнного стану (крім обговорень питань, пов'язаних із забезпеченням обороноздатності та виникненням загрози життю та/або здоров'ю населення). У 2024 році в рамках євроінтеграційного процесу прийнятий Закон України «Про публічні консультації» [15] (хоча передбачено, що він набуде чинності лише після завершення воєнного стану). Впроваджуються й інші механізми громадської участі, зокрема громадські ради та інші консультативно-дорадчі органи, звернення й електронні петиції, бюджети участі та ін., щоправда, відповідні прак-

тики в конкретних випадках мають різну ефективність та підпадають під вплив політичних чинників і воєнного часу [8; 12; 16].

Аналізуючи європейське регулювання та український досвід, можемо визначити принаймні три наступні пріоритети для нашої країни на час підготовки до вступу в ЄС:

1) продовжити практику прийняття спеціальних стратегічних документів для підтримки розвитку громадянського суспільства та планів заходів з їх реалізації (на важливість таких національних документів окремо вказано Європейською Комісією). У плані заходів з реалізації чинної Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні [14] у 2025–2026 роках, а також під час підготовки нової Національної стратегії на наступний період важливо врахувати вимоги до дій держав-членів ЄС з підтримки й захисту громадського простору, визначені в Рекомендаціях щодо сприяння залученню та ефективній участі громадян й організацій громадянського суспільства в процесах формування державної політики. Зокрема, йдеться про заходи з розвитку структурованого діалогу (форуми, майданчики, інші дорадчі платформи) та стратегічного партнерства між органами державної та організаціями громадянського суспільства, надання фінансової підтримки для розвитку спроможностей організацій громадянського суспільства (наразі в Україні підтримуються лише програми (проекти, заходи) невеликого кола громадських організацій – молодіжних, ветеранських, осіб з інвалідністю). Також важливим і новим напрямом для України має стати планування заходів із захисту організацій громадянського суспільства від погроз, криміналізації, залякування, переслідувань, яким Європейська Комісія приділяє значну увагу. Необхідним є налагодження системного моніторингу відповідних викликів, розроблення процедур та практик взаємодії між правоохоронними органами, судовою системою, іншими органами влади та організаціями громадянського суспільства;

2) прискорити вдосконалення базового (мінімального) механізму громадської участі – публічних консультацій, щоб отримати результати у найближчі роки, ще під час підготовки до вступу в ЄС. Відповідно це потребуватиме або внесення змін до Закону України «Про публічні консультації» в частині строку набуття чинності його положень, або вдосконалення процедур консультацій рішенням уряду, яке вплине принаймні на відповідні практики органів виконавчої влади. Йдеться також про необхідність врахування таких важливих аспектів, що знайшли відображення у Рекомендації Європейської Комісії, як:

- визначення вимог щодо застосування консультацій на всіх етапах формування та реалізації державної політики (на даний час це питання чітко

не врегульовано, тому більшість консультацій проводиться щодо готових проектів нормативно-правових актів, а не в рамках вивчення проблемних питань, визначення шляхів їх вирішення чи під час оцінки ефективності рішень);

- передбачення чітких критеріїв для визначення заінтересованих сторін та запрошення учасників консультацій, у т.ч. спираючись на демографічні критерії, статистичні дані;

- визначення чітких випадків та умов обрання онлайн чи офлайн способів консультацій, враховуючи особливості заінтересованих сторін, яких потрібно долучити, зручність та доступність для учасників, уможливлення належного обговорення – обміну аргументами, пояснення інтересів та потреб;

- встановлення додаткових вимог для забезпечення максимальної інклюзивності, зокрема визначення особливостей залучення до консультацій осіб з інвалідністю, дітей та молоді, уразливих груп (певні вимоги на сьогодні визначені у профільних законодавчих актах, водночас їх варто вдосконалити та деталізувати, запропонувавши конкретні алгоритми у рамках загальної процедури публічних консультацій);

- створення єдиної онлайн-платформи для проведення публічних консультацій на зразок європейського порталу «Have Your Say» (розробка такої платформи відповідно до Закону України «Про публічні консультації» передбачена після завершення воєнного стану, водночас оскільки механізм консультацій з громадськістю під час воєнного стану не обмежується, створення платформи могло б бути забезпечено й раніше);

3) розпочати впровадження механізмів деліберативної демократії, яким Європейська Комісія приділяє значну увагу. Не зважаючи на те, що протягом останніх років в Україні поступово розвиваються діалогові підходи до обговорення важливих питань, механізми деліберації саме у форматах, які просуває Європейська Комісія – громадські асамблеї, панелі, журі, залишаються для нас новими та недостатньо апробованими (маємо лише два пілотні проекти із проведення громадської асамблеї на місцевому рівні – у громадах мм. Звягеля та Славутича). Зважаючи на те, що такі формати мають значний потенціал для обговорень чутливих і складних питань під час війни та повоєнного відновлення [9], доцільним є вивчення відповідної практики ЄС, реалізація пілотних проектів та їх масштабування на місцевому і національному рівнях.

Висновки. Як бачимо, громадська участь займає значне місце у фокусі уваги інституцій Європейського Союзу. Розвиток механізмів громадської участі (як більш усталених, так і інноваційних) визнається важливим складником політики захисту демократії на рівні ЄС. Для України, яка

розпочинає підготовку дорожніх карт у межах кластеру переговорного процесу Fundamentals (Основи процесу вступу в ЄС), імплементація європейського регулювання та стандартів має стати додатковим стимулом для вдосконалення національного законодавства, процедур та практик залучення громадськості до формування та реалізації державної політики. Це дозволить не лише наблизитися до набуття членства в ЄС, але й покращити врядування, зробити його більш інклюзивним та результативним, спираючись на врахування інтересів та потреб різних суспільних груп, підтримку з боку організацій громадянського суспільства.

Підхід до регулювання питань громадської участі на рівні ЄС за останні роки еволюціонував від визначення загальних пріоритетів до прагнення передбачити більш деталізовані завдання для держав-членів. Державні інституції України повинні звернути особливу увагу на відповідні завдання та розпочати їх реалізацію ще до вступу в ЄС. Аналіз європейського регулювання питань громадської участі з урахуванням української практики засвідчив, що найбільше уваги в Україні потребують такі пріоритетні напрями, як вдосконалення законодавства та практики проведення публічних консультацій, запровадження нових деліберативних форматів публічних обговорень, посилення дій із захисту організацій громадянського суспільства в межах Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства. Згадані пріоритети не є виключними, водночас вони можуть стати певною базою на початку євроінтеграційного процесу та доповнюватися в процесі консультацій з Європейською Комісією, міжнародними та вітчизняними експертами, організаціями громадянського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. A new push for European democracy. Nurturing, protecting and strengthening our democracy. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy_en.
2. Commission Recommendation C/2023/8627 on promoting the engagement and effective participation of citizens and civil society organisations in public policy-making processes. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C\(2023\)8627](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C(2023)8627).
3. Communication from the Commission – Towards a reinforced culture of consultation and dialogue – General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52002DC0704>.
4. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Defence of Democracy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023DC0630>.

5. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the European democracy action plan. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2020%3A790%3AFIN&qid=1607079662423>.

6. Consolidated version of the Treaty on European Union. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF.

7. Have Your Say. URL: <https://have-your-say.ec.europa.eu/>.

8. Андрійчук Т. Громадські ради та інші консультативно-дорадчі органи: функціонування в умовах повномасштабної війни в Україні. *Політикус*. 2024. Вип. 2. С. 7–13.

9. Андрійчук Т. Інструменти деліберативної демократії: можливості застосування у воєнний та повоєнний час в Україні. *Політичні дослідження / Political Studies*. 2023. Вип. 1 (5). С. 48–67.

10. Гончаренко В. Форми і методи участі громадянськості у національному повоєнному відновленні. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. Вип. 11. С. 95–104.

11. Зеленько Г. Трансформація політичного режиму в Україні під час повномасштабної російської збройної агресії. Адаптивні зміни політичного поля України в умовах війни: монографія. Київ: ІПіЕнд ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. С. 10–39.

12. Кононенко Н. Управлінські механізми запобігання політичному радикалізму і зміцнення політичного консенсусу. Адаптивні зміни політичного поля України в умовах війни: монографія / за ред. О. Рафальського, О. Майбороди. Київ: ІПіЕнд ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. С. 300–349.

13. Про забезпечення участі громадянськості у формуванні та реалізації державної політики: постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-2010-%D0%BF>.

14. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки: Указ Президента України від 07.09.2021 № 487. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/487/2021>.

15. Про публічні консультації: Закон України від 20.06.2024 № 3841-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3841-20>.

16. Рижук Ю. Громадська участь в умовах воєнного стану в Україні. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2023. № 7.

17. Шайгородський Ю. Політична участь як чинник формування громадської думки та поведінкових моделей громадян. Політична система України: конституційна модель та політичні практики: монографія. Київ: ІПіЕнд ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. С. 400–445.

REFERENCES:

1. A new push for European democracy. Nurturing, protecting and strengthening our democracy. Retrieved from: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy_en.

2. Commission Recommendation C/2023/8627 on promoting the engagement and effective participation of citizens and civil society organisations in public policy-making processes. Retrieved from: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C\(2023\)8627](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C(2023)8627).

3. Communication from the Commission – Towards a reinforced culture of consultation and dialogue – General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52002DC0704>.

4. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Defence of Democracy. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023DC0630>.

5. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the European democracy action plan. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2020%3A790%3AFIN&qid=1607079662423>.

6. Consolidated version of the Treaty on European Union. Retrieved from: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF.

7. Have Your Say. Retrieved from: <https://have-your-say.ec.europa.eu/>.

8. Andriichuk T. (2024). Hromadski rady ta inshi konsultativno-doradchi orhany: funktsionuvannia v umovakh povnomasshtabnoi viiny v Ukraini [Public councils and other consultative and advisory bodies: functioning in conditions of full-scale war in Ukraine]. *Politicus*, no. 2, pp. 7–13 [in Ukrainian].

9. Andriichuk T. (2023). Instrumenty deliberyatvnoi demokrati: mozhlyvosti zastosuvannia u voiennyi ta povoiennyi chas v Ukraini [Tools of deliberative democracy: possibilities of application in wartime and post-war times in Ukraine]. *Political Studies*, no. 1 (5), pp. 48–67 [in Ukrainian].

10. Honcharenko V. (2024). Formy i metody uchasti hromadskosti u natsionalnomu povoiennomu vidnovlenni [Forms and methods of public participation in national post-war reconstruction]. *Scientific innovations and advanced technologies*, no. 11, pp. 95–104 [in Ukrainian].

11. Zelenko H. (2023). Transformatsiia politychnoho rezhymu v Ukraini pid chas povnomasshtabnoi rosiiskoi zbroinoi ahresii [Transformation of the political regime in Ukraine during full-scale Russian armed aggression]. *Adaptive changes in the political field of Ukraine in conditions of war*. Kyiv: Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the NAS of Ukraine, pp. 10–39 [in Ukrainian].

12. Kononenko N. (2023). Upravlinski mekhanizmy zapobihannia politychnomu radykalizmu i zmitsnennia politychnoho konsensusu [Administrative mechanisms for preventing political radicalism and strengthening political consensus]. *Adaptive changes in the political field of Ukraine in conditions of war*. Kyiv: Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the NAS of Ukraine, pp. 300–349 [in Ukrainian].

13. Pro zabezpechennia uchasti hromadskosti u formuvanni ta realizatsii derzhavnoi polityky: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03.11.2010 no. 996 [On ensuring public participation in the formation and implementation of public policy: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, 03.11.2010 no. 996]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-2010-%D0%BF> [in Ukrainian].

14. Pro Natsionalnu stratehiu spriannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini na 2021–2026 roky: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 07.09.2021 no. 487 [On the National Strategy for Promoting the Development of Civil Society in Ukraine for 2021–2026: Decree of the President of Ukraine dated 07.09.2021 no. 487]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/487/2021> [in Ukrainian].

15. Pro publichni konsultatsii: Zakon Ukrainy vid 20.06.2024 no. 3841-IX [On public consultations: Law of Ukraine dated 20.06.2024 no. 3841-IX]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3841-20> [in Ukrainian].

16. Ryzhuk Yu. (2023). Hromadska uchast v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Public participation under martial law in Ukraine]. Problems of modern transformations. Series: law, public management and administration, no. 7 [in Ukrainian].

17. Shaihorodskyi Yu. (2023). Politychna uchast yak chynnyk formuvannia hromadskoi dumky ta povedinkovykh modelei hromadian [Political participation as a factor in the formation of public opinion and behavioral models of citizens]. The political system of Ukraine: constitutional model and political practices. Kyiv: Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the NAS of Ukraine, pp. 400–445 [in Ukrainian].

New regulation of public participation in the EU: priorities on the path of Ukraine's European integration

Andriichuk Tetiana Serhiivna

Ph.D. in Political Science, Senior Lecturer
National University "Kyiv-Mohyla
Academy"

Hryhoriia Skovorody str., 2, Kyiv, Ukraine;
Deputy Head

Unit of the Secretariat of the Cabinet
of Ministers of Ukraine

Mykhaila Hrushevskoho str., 12/2, Kyiv,
Ukraine

ORCID: 0000-0003-3832-6252

The European integration process in Ukraine, which has accelerated after 2022, requires focused work on the analysis and implementation of EU legislation and standards in various areas and sectors. No less important is the fundamental cluster of the negotiation process, which includes issues of the functioning of democratic institutions. Public participation is an integral part of the development and protection of modern democracies, therefore, within the framework of the European integration process, it is important to take into account the relevant EU requirements, which have been strengthened in 2023. The purpose of the article is to analyze the new regulation on public participation for EU member states and identify priority areas for its implementation in the process of European integration in Ukraine. The author applied a number of methods, including structural-functional and comparative methods; the method of document analysis (decisions of EU institutions); general scientific methods of analysis and synthesis, etc. As the research showed, for a long time the issues of the application of public participation by EU member states remained outside the EU regulation, mostly certain general priorities were determined. At the same time, taking into account the growing threats to democracy, at the end of 2023 the Commission Recommendation on promoting the engagement and effective participation of citizens and CSOs in public policy-making processes was adopted. This document specified the regulation of the activities of member states in the relevant area. The main measures include, in particular, the introduction of participatory mechanisms that go beyond the minimum standards of public consultations and involve deliberation, dialogue, and co-creation; ensuring greater inclusiveness and strengthening the participation of children and youth, etc. A large block of specific measures to protect of civic space as a basis for ensuring public participation also attracts attention. Taking into account Ukraine's experience, the author identifies a number of priority areas for implementing the Recommendations, which concern improving the legislation and practice of conducting public consultations, introducing new deliberative formats of discussions, and strengthening actions to protect CSOs.

Key words: European Union, democracy, public participation, deliberation, public consultations, civil society organizations.